

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ધર્મદીપ્તી, અલવે, કેરળ

વિરુદ્ધ

આવકવેરા કમિશનર, કેરળ

૨૪ જુલાઈ, ૧૯૭૮

[મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વાય. વી. ચંદ્રચુડ, ન્યાયમૂર્તિઓ શ્રી ડી. એ. દેસાઈ અને
આર. એસ. પાઠક]

આવકવેરો અધિનિયમ ૧ ૯૬૧ –કલમ ૨ (૧૫) અને ૧૧ (૧) (એ)–
કંપની અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ લાઈસન્સ આપવામાં આવેલી કંપની દ્વારા
અનુસરવામાં આવતા મુખ્ય વાંધાઓ હતા (i) દાન આપવું અને (ii) શિક્ષણને
પ્રોત્સાહન આપવું અને (iii) દાન અને/અથવા શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના
ઉદ્દેશ્ય સાથે સંસ્થાઓ, ભંડોળ, ટ્રસ્ટની સ્થાપના અથવા સહાય કરવી અને
ઉપરોક્ત ઉદ્દેશોની પ્રાપ્તિ માટે આનુષંગિક અથવા આનુષંગિક ઉદ્દેશો હતા
"ચિટ્ટીઝ (કુરીઝ) ચલાવવી-શું ઉપરોક્ત ઉદ્દેશો પ્રથમ બે હેડની રાહત સાથે

ઓળખી શકાય છે? આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૨ (૧ ૫) માં 'સખાવતી હેતુ' ની વ્યાખ્યામાં ગરીબો અને 'શિક્ષણ' અને ચિઢીઝ (કુરીઝ) ચલાવીને મેળવેલી આવકને કાયદાની કલમ ૧ (૧) (એ) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી છે કે કેમ.

અપીલકર્તા સંગઠન 'કુરીઝ' નું સંચાલન કરવાનું કામ કરે છે, જે તેના મુખ્ય ઉદ્દેશોને આગળ વધારવામાં સહાયક ઉદ્દેશોમાંનો એક હતો. મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનની કલમ ૩ (એ) મુખ્ય ઉદ્દેશો જાહેર કરે છે:(૧) દાન આપવું (ii) શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું અને (iii) દાન અને/અથવા શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ સાથે સંગઠનો, સંસ્થાઓ, ભંડોળ, ટ્રસ્ટની સ્થાપના અથવા સહાય કરવી. તે વ્યવસાયમાંથી કેલેન્ડર વર્ષ ૧૯૬૮ દરમિયાન આવકના સંદર્ભમાં એટલે કે આકારણી વર્ષ ૧૯૬૮-૭૦ દરમિયાન અપીલકર્તા દ્વારા આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૧ (૧) (a) હેઠળ મુક્તિ માટેનો દાવો આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. અપીલ સહાયક કમિશનરે અપીલમાં આદેશને ઉલટાવી દીધો હતો અને જણાવ્યું હતું કે 'શિક્ષણ' એ અપીલકર્તાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે, અને તેથી, મુખ્ય ઉદ્દેશની સહાયમાં અથવા આનુષંગિક નફો કરતી પ્રવૃત્તિ હોવા છતાં પણ કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવક મુક્તિ માટે હકદાર છે. આવકવેરાની અપીલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મહેસૂલની અપીલ નિષ્ફળ ગઈ અને તેથી સામાવાળાના કહેવા પર, પ્રશ્ન એ છે કે શું હકીકતો અને કેસના સંજોગોમાં, આકારણી કરનાર

આવકવેરાના અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૧ હેઠળ આકારણી વર્ષ ૧૯૬૯-૭૦ માટે મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર છે?તેને કેરળની વડી અદાલતમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો જેણે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ જવાબ આપ્યો હતો. ત્યારબાદ આ અદાલતમાં હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

અપીલને મંજૂરી આપતા, અદાલતે

હેરવ્યું: (૧) કલમ ૨ (૧૫) માં "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" શબ્દોને બદલે "નફો માટે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ હાથ ધરવાનો સમાવેશ થતો નથી" શબ્દો "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈ ઉદ્દેશ્યની પ્રગતિ" શબ્દોને સંચાલિત કરે છે. "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" શીર્ષકો કોઈપણ સ્પષ્ટ વૈધાનિક પ્રતિબંધો દ્વારા અયોગ્ય રહ્યા હતા અને ૧ એપ્રિલ, ૧ ૯૭૭ થી અમલમાં આવતા કરવેરા કાયદા (સુધારા) અધિનિયમ, ૧ ૯૭૫ દ્વારા અધિનિયમમાં કલમ ૧ ૩ (૧) (બીબી) દાખલ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે શીર્ષકો સાથે જોડાયેલી નફાકારક પ્રવૃત્તિમાંથી થતી આવકને સ્પષ્ટ મર્યાદા વિના મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. [૧૦૪૨ બી-ડી]

કલમ ૨ (૧૫) માં 'ગરીબોને રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત' એ જાણીતા સખાવતી હેતુઓને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. પરંતુ બાકી રહેલા સામાન્ય વડા

"સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈપણ ઉદ્દેશ્યની પ્રગતિ" વ્યાપક સમજણ ધરાવે છે, અને સંસદે આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની રચના કરતી વખતે આ શબ્દોના વ્યાપક અવકાશને "નફા માટે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિને આગળ વધારવાનો સમાવેશ ન કરતા" પ્રતિબંધાત્મક શબ્દો સાથે લાયક ઠેરવીને તેને ઘટાડવાનું યોગ્ય માન્યું હતું, જેથી ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે બાકી રહેલા સામાન્ય વડા એવા હેતુઓ સુધી મર્યાદિત રહેશે જે અનિવાર્યપણે સખાવતી પ્રકૃતિના હતા. [૧૦૪૧ ઇ, ૧૦૪૨એ]

મોરિસ વિ. બુરહામના બિશપ, [૧૮૦૫] ૧૦ વેસ ૫૨૨,૫૩૨;
વિલિયમ ટ્રસ્ટ વિ. આઈ. આર, ૨૭ ટી. સી. ૪૦૮ નો ઉલ્લેખ છે.

(૨) તાત્કાલિક કિસ્સામાં:

(અ) મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનની કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (એ) અનુસાર, અપીલકર્તાની રચના જે મુખ્ય ઉદ્દેશો માટે કરવામાં આવી હતી તે "દાન આપવું" અને "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" છે. ત્રીજી પેટા કલમ માત્ર બે મુખ્ય ઉદ્દેશોને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે સંગઠનો અને અન્ય સંસ્થાઓ સ્થાપિત કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે. વપરાયેલી ભાષા અને જે સંદર્ભમાં બે મુખ્ય ઉદ્દેશો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આવકવેરાના

કાયદાની કલમ ૨ (૧૫) માં "સખાવતી હેતુ" ની વ્યાખ્યામાં "ગરીબોની રાહત" અને "શિક્ષણ" ના પ્રથમ બે શીર્ષકો સાથે "દાન આપવું" અને "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" અભિવ્યક્તિને ઓળખવી વાજબી રહેશે. જો મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશને સંદર્ભ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી મર્યાદાઓ સહિત કોઈપણ મર્યાદાઓ વિના "દાન" નો એકમાત્ર ઉદ્દેશ તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો હોત, તો તેને ચતુર્ભુજ વલ્લભદાસ વિરુદ્ધ આવકવેરાના કમિશનર, (૧૪ ITR ૧૪૪) માં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ કલમ ૨ (૧૫) માં ઉલ્લેખિત તમામ ચાર મુખ્ય મુદ્દાઓ સુધી વિસ્તારવું શક્ય બન્યું હોત. પરંતુ શબ્દો છે "દાન આપવું"; અને પછી "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" પણ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે છે. દેખીતી રીતે, પહેલાનો અર્થ મર્યાદિત હોવો જોઈએ અને તેથી, સૌથી યોગ્ય "ગરીબોની રાહત" હોવાનું જણાય છે. આમ હોવાથી, મુખ્ય વસ્તુઓમાંથી કોઈ પણ વસ્તુને "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈ ઉદ્દેશની પ્રગતિ" ના બાકી રહેલા સામાન્ય શીર્ષક હેઠળ વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી. [૧૦૪૧ બી-ડી]

(બી) 'કુરી વ્યવસાય ચલાવવાની સત્તા મેમોરેન્ડમની કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (બી) માં ઉલ્લેખિત' દુ રન ચિટ્ટીઝ (કુરી) 'ની જોગવાઈમાંથી ઉદ્ભવે છે. વસ્તુઓની ગણતરીની પહેલાના વર્ણનમાંથી, તે સ્પષ્ટ છે કે વસ્તુઓ ખરેખર કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (એ) માં ઉલ્લેખિત મુખ્ય વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ માટે આકર્ષિત અથવા આનુષંગિક શક્તિઓના સ્વરૂપમાં છે. કુરી

વ્યવસાયમાંથી થતી આવકનો હેતુ માત્ર દાન આપવા અથવા શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના સખાવતી હેતુઓ માટે જ લાગુ કરવાનો છે. આ તે આધાર છે જેના આધારે કંપની અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ અપીલકર્તાને લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યું હતું. કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવકને અન્ય હેતુઓ કે જેના માટે અપીલકર્તાની સ્થાપના કરવામાં આવી છે, એટલે કે મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનના ખંડ (૩) ની પેટા-કલમ (સી) માં દર્શાવેલ હેતુઓ પર લાગુ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. [૧૦૪૨ ડી-ઈ]

(સી) કુરી ચલાવવાનો વ્યવસાય ટ્રસ્ટ હેઠળ કરવામાં આવે છે. તે વ્યવસાયમાંથી થતી આવક એ સખાવતી હેતુઓ માટે ટ્રસ્ટ હેઠળ રાખવામાં આવેલી મિલકતમાંથી મેળવેલી આવક છે. તેથી, અપીલકર્તા આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૧ (૧) (એ) હેઠળ મૂલ્યાંકન વર્ષ ૧૯૬૯-૭૦ માટે કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવક પર મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર છે. [૧૦૪૨ જી]

દીવાની અપીલીય હક્કુમત: દીવાની અપીલ નંબર ૮૨/૧૯૭૫.

આવકવેરા સંદર્ભ નંબર ૭૭/૭૨માં કેરળ વડી અદાલતના તારીખ ૧૨/૦૬/૧૯૭૪ના રોજના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે વાય. એસ. ચિતાલે, વી. જે. ફાન્સિસ અને મુકુલ મુક્લ.

સામાવાળા તરફે બી. બી. આદુજા અને એ. સુભાષિની.

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી પાઠકે આપ્યો હતો.

આ અપીલ, આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૨૬૧ હેઠળ પ્રમાણપત્ર દ્વારા, કેરળ વડી અદાલતના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે, જેમાં કાયદાની કલમ ૨૫૬ (૧) હેઠળ આવકવેરો અપીલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તેને આપવામાં આવેલા સંદર્ભનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે.

અપીલકર્તા એ ૫ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૭ ના રોજ કંપની અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૨૫ હેઠળ આપવામાં આવેલા લાઈસન્સ હેઠળ રચાયેલ સંગઠન છે. તેના મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનની સંબંધિત જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે છે:

"૩. (અ):તેની સ્થાપના પર કંપની દ્વારા અનુસરવાના મુખ્ય ઉદ્દેશો છે
(૧) દાન આપવું.

(૨) શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું.

(૩) દાન અને/અથવા શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે સંગઠનો, સંસ્થાઓ, ભંડોળ, ટ્રસ્ટની સ્થાપના અથવા સહાય કરવી, જો કે કંપની તેના ભંડોળને ટેકો નહીં આપે અથવા તેના સભ્યો અથવા અન્ય લોકો પર કોઈ નિયમન અથવા પ્રતિબંધ લાદવાનો પ્રયાસ નહીં કરે, જે જો કંપનીનો હેતુ હોય તો તેને ટ્રેડ યુનિયન બનાવશે.

(બી) ઉપરોક્ત મુખ્ય ઉદ્દેશોની પ્રાપ્તિ માટે આનુષંગિક અથવા આનુષંગિક ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે:

(૧) કંપનીના હેતુને આગળ વધારવા માટે દાન, સદસ્યતા અથવા ભેટો પ્રાપ્ત કરવી અને ડિરેક્ટર્સ દ્વારા તેના ઉદ્દેશો અથવા તેમાંથી કોઈપણની પ્રાપ્તિ માટે આકર્ષિત અથવા અનુકૂળ ગણી શકાય તેવી અન્ય તમામ બાબતો કરવી.

(૨).....

(૩).....

(૪) ચિઢીઝ (કુરીઝ) ચલાવવા માટે.

(૫).....

(૬).....

(૭).....

(સી) અન્ય ઉદ્દેશો કે જેના માટે કંપનીની સ્થાપના કરવામાં આવી છે તે છે:

(૧) કંપનીને નફાકારક અથવા ફાયદાકારક લાગે તેવા અન્ય કોઈ પણ વ્યવસાયની સ્થાપના, પ્રોત્સાહન અને તેને આગળ વધારવું અને આ રાજ્યમાં અથવા ભારતમાં ક્યાંય પણ, નિર્દેશકોને જરૂરી લાગે તે રીતે કચેરીઓ અને વ્યવસાયના અન્ય સ્થળોની સ્થાપના કરવી.

અપીલકર્તા કુરીઝનું સંચાલન કરવાનો વ્યવસાય કરે છે, અને તે વ્યવસાયમાંથી કેલેન્ડર વર્ષ ૧૯૬૮ દરમિયાનની આવકના સંદર્ભમાં, મૂલ્યાંકન વર્ષ ૧૯૬૯-૭૦ માટે કરવેરાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું. આવકવેરાના અધિકારીએ આ દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો કે કુરીનો વ્યવસાય દાન અને શિક્ષણના મુખ્ય ઉદ્દેશો માટે આકસ્મિક હતો અને તેમાંથી થતી આવકને આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૧ (૧) (એ) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. અપીલ સહાયક કમિશનરે આવકવેરાના અધિકારીના આદેશને ઉલટાવી દીધો હતો અને એવું માન્યું હતું કે શિક્ષણ એ અપીલકર્તાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે અને તેથી, કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવક, ભલે નફો કરતી પ્રવૃત્તિ, મુખ્ય ઉદ્દેશ્યની સહાયમાં હોય અથવા આનુષંગિક હોય, તે મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર છે. આવકવેરાની અપીલ ટ્રિબ્યુનલે આગળની અપીલ પર અપીલ સહાયક કમિશનર દ્વારા લેવામાં આવેલા દ્રષ્ટિકોણને સમર્થન આપ્યું હતું. આવકવેરાના કમિશનરના કહેવા પર, ટ્રિબ્યુનલે તેના અભિપ્રાય માટે કેરળ વડી અદાલતને નીચેનો પ્રશ્ન મોકલ્યો હતો:—

"શું હકીકતો અને કેસના સંજોગોમાં, કરદાતા આકારણી વર્ષ ૧૯૬૯-૭૦ માટે આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૧ હેઠળ મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર છે?

વડી અદાલત ૧૨ જૂન, ૧૯૭૪ના રોજ તેના ચુકાદા દ્વારા આવકવેરાના વિભાગની તરફેણમાં નકારાત્મક જવાબ આપ્યો હતો.

મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનની કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (એ) અનુસાર, જે મુખ્ય ઉદ્દેશો માટે અપીલકર્તાની રચના કરવામાં આવી હતી તે "દાન આપવું" અને "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" છે. ત્રીજી પેટા કલમ માત્ર બે મુખ્ય ઉદ્દેશોને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે સંગઠનો અને અન્ય સંસ્થાઓ સ્થાપિત કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે. વપરાયેલી ભાષા અને જે સંદર્ભમાં બે મુખ્ય ઉદ્દેશો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૨ (૧૫) માં "સખાવતી હેતુ" ની વ્યાખ્યામાં "ગરીબોની રાહત" અને "શિક્ષણ" ના પ્રથમ બે શીર્ષકો સાથે "દાન આપવું" અને "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" અભિવ્યક્તિને ઓળખવી વાજબી રહેશે. જો મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશને સંદર્ભ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલી મર્યાદાઓ સહિત કોઈપણ મર્યાદાઓ વિના "દાન" ને એકમાત્ર ઉદ્દેશ તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો હોત, તો તેને કલમ

૨ (૧૫) માં ઉલ્લેખિત તમામ ચાર મુખ્ય મુદ્દાઓ સુધી વિસ્તારવું શક્ય બન્યું હોત, જેમ કે ચતુર્ભુજ વલ્લભદાસ વિરુદ્ધ આવકવેરાના કમિશનર, ૧૪ ITR ૧૪૪ માં કરવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ શબ્દો છે "દાન આપવું"; અને પછી "શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવું" પણ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે છે. દેખીતી રીતે, પહેલાનો અર્થ મર્યાદિત હોવો જોઈએ. અમારા મતે, સૌથી યોગ્ય "ગરીબોની રાહત" હોવાનું જણાય છે. આમ હોવાથી, મુખ્ય વસ્તુઓમાંથી કોઈ પણ વસ્તુને "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈ ઉદ્દેશની પ્રગતિ" ના અવશેષ સામાન્ય મથાળા હેઠળ વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી. હવે, તે શબ્દો પછી "નફો માટે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિને આગળ વધારવાનો સમાવેશ થતો નથી" શબ્દો આવે છે. શું આ પ્રતિબંધાત્મક શબ્દો માત્ર બાકી રહેલા સામાન્ય મણકાને નિયંત્રિત કરે છે અથવા અગાઉના ચોક્કસ હેડ "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" ને પણ નિયંત્રિત કરે છે? ચોક્કસ હેડ "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" જાણીતા સખાવતી હેતુઓને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. પરંતુ બાકી રહેલું સામાન્ય માથું "સામાન્ય જનતા, ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈપણ ઉદ્દેશની પ્રગતિ" વ્યાપક સમજણનું છે. ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ની કલમ ૪ (૩) માં "સખાવતી હેતુ" ની વ્યાખ્યામાં આ શીર્ષકને સમાન શબ્દોમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું હતું. આ જ શબ્દોનો ઉપયોગ અંગ્રેજી કાયદામાં મોરિસ વિ. નિશપ ઓફ ડરહામ, (૧૮૦૫) ૧૦ વેસ પરર, માં સખાવતી હેતુના વડાઓમાંથી એકનું વર્ણન કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો. ૫૩૨. અંગ્રેજી

કાયદા હેઠળ તેમને વિલિયમના ટ્રસ્ટ વિરુદ્ધ આઈ. આર. , ૨૭ ટી. સી. ૪૦૯ માં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા અવલોકનની બાંહેધરી આપવા માટે પૂરતા પ્રમાણમાં વ્યાપક મહત્વના શબ્દો તરીકે ગણવામાં આવતા હતા, કે સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના તમામ ઉદ્દેશો આવશ્યકપણે સખાવતી ન હતા, અને જ્યારે કે કેટલાક વિભાગ હોઈ શકે છે અન્ય ન પણ હોઈ શકે. ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ હેઠળ ભારતમાં કાયદો ચેરિટીના અંગ્રેજી કાયદા સાથે સુસંગત ન હતો કારણ કે ભારતીય કાયદાએ તેની વૈધાનિક વ્યાખ્યામાં તે શબ્દોનો સમાવેશ કરીને "સખાવતી હેતુ" અભિવ્યક્તિને અંગ્રેજી કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા વિસ્તારથી આગળ વધારી હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે ભારતીય કાયદામાં "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈપણ હેતુ" શબ્દોમાં અંગ્રેજી કાયદા હેઠળ સખાવતી હેતુઓ તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત હેતુઓનો સમાવેશ થતો હતો, ત્યારે તેઓ એવા હેતુઓ સુધી પણ વિસ્તર્યા હતા જેને અંગ્રેજી કાયદામાં સખાવતી તરીકે સ્વીકારવામાં આવતા ન હતા. દેખીતી રીતે, આવકવેરો કાયદો, ૧૯૬૧ની રચના કરતી વખતે, સંસદે આ શબ્દોના વ્યાપક અવકાશમાં કાપ મૂકવાનું યોગ્ય માન્યું હતું, જેમાં તેમને "નફો માટે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ હાથ ધરવા સાથે સંકળાયેલા ન હોય તેવા" પ્રતિબંધાત્મક શબ્દો સાથે લાયક ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. આ એ વાત પર ભાર મૂકવા માટે કરવામાં આવ્યું હતું કે બાકી રહેલા સામાન્ય વડા એવા પદાર્થો સુધી મર્યાદિત રહેવાના હતા જે અનિવાર્યપણે પરોપકારી પ્રકૃતિના હતા. તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે "નફો માટે

કોઈ પ્રવૃત્તિ હાથ ધરવા સાથે સંકળાયેલા નથી" શબ્દો કલમ ૨ (૧૫) માં "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" શબ્દોને બદલે "સામાન્ય જાહેર ઉપયોગિતાના અન્ય કોઈ ઉદ્દેશ્યની પ્રગતિ" શબ્દોને સંચાલિત કરે છે. "ગરીબોની રાહત, શિક્ષણ અને તબીબી રાહત" શીર્ષકો કોઈપણ સ્પષ્ટ વૈધાનિક પ્રતિબંધો દ્વારા અયોગ્ય રહ્યા હતા અને ૧ એપ્રિલ, ૧ ૯૭૭ થી અમલમાં આવતા કરવેરા કાયદા (સુધારા) અધિનિયમ, ૧ ૯૭૫ દ્વારા અધિનિયમમાં કલમ ૧ ૩ (૧) (બીબી) દાખલ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે શીર્ષકો સાથે જોડાયેલી નફાકારક પ્રવૃત્તિમાંથી થતી આવકને સ્પષ્ટ મર્યાદા વિના મુક્તિ આપવામાં આવી હતી.

હવે, કુરી વ્યવસાય ચલાવવાની સત્તા મેમોરેન્ડમની કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (બી) માં ઉલ્લેખિત "ચિટ્ટી (કુરી) ચલાવવાની જોગવાઈ" માંથી ઉદ્ભવે છે. વસ્તુઓની ગણતરીની પૂર્વભૂમિકા પરના વર્ણન પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે વસ્તુઓ ખરેખર કલમ (૩) ની પેટા-કલમ (એ) માં ઉલ્લેખિત મુખ્ય વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ માટે આકસ્મિક અથવા આનુષંગિક શક્તિઓના સ્વરૂપમાં છે. તદનુસાર, અમારું માનવું છે કે કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવકનો હેતુ માત્ર દાન આપવા અથવા શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના સખાવતી હેતુઓ માટે જ લાગુ કરવાનો છે. આ તે આધાર છે જેના આધારે કંપની અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ અપીલકર્તાને લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યું હતું. કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી

આવકને અન્ય હેતુઓ કે જેના માટે અપીલકર્તાની સ્થાપના કરવામાં આવી છે, એટલે કે મેમોરેન્ડમ ઓફ એસોસિએશનના ખંડ (૩) ની પેટા-કલમ (સી) માં દર્શાવેલ હેતુ પર લાગુ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. આ સંજોગોમાં, મેમોરેન્ડમમાં તે અન્ય ઉદ્દેશોના સમાવેશની અસર અને અપીલકર્તા કંપની અધિનિયમની કલમ ૧૪૯ હેઠળ ઉલ્લેખિત વૈધાનિક ઔપચારિકતાઓનું પાલન કર્યા વિના તે ઉદ્દેશોની અનુભૂતિ શરૂ કરી શકે છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર નથી.

તે વિવાદિત નથી કે કુરી ચલાવવાનો વ્યવસાય ટ્રસ્ટ હેઠળ રાખવામાં આવે છે. તેથી અમારો અભિપ્રાય છે કે તે વ્યવસાયમાંથી થતી આવક એ ધર્માદા હેતુઓ માટે ટ્રસ્ટ હેઠળ રાખવામાં આવેલી મિલકતમાંથી થતી આવક છે. આ સંજોગોમાં, અપીલકર્તા આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૧ (૧) (એ) હેઠળ મૂલ્યાંકન વર્ષ ૧ ૯૬૯-૭૦ માટે કુરી વ્યવસાયમાંથી થતી આવક પર મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર છે. અમે વડી અદાલત દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલા અભિપ્રાય સાથે સહમત થવામાં અસમર્થ છીએ, જે એવું લાગે છે કે, એ હકીકતના મહત્વને ધ્યાનમાં લેવાનું અવગણવામાં આવ્યું છે કે કુરી ચલાવવાનું વ્યવસાય માત્ર દાન આપવાના અને શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવાના મુખ્ય ઉદ્દેશોની પ્રાપ્તિના હેતુ માટે સ્પષ્ટ રીતે આપવામાં આવેલી સત્તા દ્વારા આવરી લેવામાં આવે છે.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે, વડી અદાલતના ૧૨ જૂન, ૧૯૭૪ના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે અને આવકવેરાની અપીલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ઉદ્દેખિત પ્રશ્નનો જવાબ હકારાત્મક, અપીલકર્તાની તરફેણમાં અને આવકવેરાના કમિશનરની વિરુદ્ધમાં આપવામાં આવે છે. અપીલકર્તા આ અપીલના ખર્ચ માટે હકદાર છે.

અપીલ મંજૂર રાખવામાં આવી.

એસ. આર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.